

УДК 343.851

Євгенія Олексіївна ГЛАДКОВА,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4621-1738>

ПРАВООХОРОННА СКЛАДОВА ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

Злочинність і боротьба з нею є надзвичайно складними питаннями. Нестабільність суспільно-політичної, економічної ситуації та військові дії на сході України створили умови для розвитку злочинності. Стрімкі темпи зростання останньої створюють реальну загрозу національній безпеці, а тому перед суб'єктами протидії злочинності постають завдання швидкого реагування на нові виклики. У зв'язку з цим розробка питань різних видів, форм і методів їх забезпечення, зокрема і щодо наркозлочинності, є досить актуальною.

Велике значення для удосконалення запобіжної роботи має кадрове забезпечення. Варто констатувати прорахунки у кадровій політиці, що спричинило відтік досвідчених правоохоронців, зниження службової мотивації тощо. На початок вересня 2016 року штатна кількість Національної поліції становила 149,8 тис., працівників, що на 1,5 % більше ніж на початку 2016 року (147,5 тис.). Фактично працює 127, тис. співробітників або 84,3 %, а некомплект становить 23,6 тис. або 15,7 %. Окрім цього, на 0,2 % (з 14306 до 14280) відбулося зменшення штатної кількості працівників підрозділів досудового розслідування, некомплект яких становить 1,8 тис. або 12 % (фактична чисельність – 12,5 тис.). При цьому у 2014–2016 рр. було суттєво скорочено набір у вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання. Це дає підстави для висновку: у 2018–2020 рр. проблема некомплекту підрозділів Національної поліції ще більше загостриться, що негативно вплине на криміногенну ситуацію в державі у середньостроковій перспективі [1, с. 37].

Протидія наркозлочинності як вид службової діяльності вимагає спеціальної професійної підготовки. У нинішніх умовах багато працівників правоохоронних органів «охололи» до цієї роботи, покладаючись на каральні заходи впливу на злочинність. У зв'язку з цим важливими є заходи з належної професійної підготовки суб'єктів запобіжної діяльності. Перш за все, необхідно посилити загальну кримінологічну підготовку в юридичних навчальних закладах відповідних фахівців для правоохоронних органів. Демонтаж старої системи профілактики злочинів призвів до скорочення навчального часу на викладання відповідних дисциплін і скасування спецкурсу «Профілактика злочинів» у ВНЗ МВС. Наприклад, у Харківському національному університеті внутрішніх справ ще 20 років тому у далекому 1997 р. викладання кримінології було у розмірі 84 годин. За двадцять років воно зменшилася на 20 годин і склало 64 години, а на юридичному факультеті Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна протягом останніх 10 років курс вивчення дорівнює всього 48 годин.

Згорання роботи із профілактики наркозлочинів негативно позначилось і на науково-дослідницькій діяльності. Стало проводитися набагато менше досліджень, готуватися дисертацій, виходити монографій, посібників, методичних рекомендацій. Значно скоротився обмін досвідом роботи щодо попередження зазначеного негативного явища на сторінках відомчих видань правоохоронних органів. Тим часом, очевидно, що не можна розраховувати на помітний успіх у відновленні системи протидії злочинності без її науково-методичного забезпечення.

Важливим напрямком науково-методичного забезпечення запобіжних процесів має стати впровадження наукових розробок і рекомендацій у діяльність правоохоронних та інших органів. Розрізненість, безсистемність діючих і створюваних інститутів профілактичної діяльності різко знижують їх ефективність. Необхідна оптимальна модель такої співпраці на державному, регіональному і місцевому рівнях.

Це обумовлює необхідність формування національної системи протидії наркозлочинності, яка у розумних межах використовує позитивний міжнародний і вітчизняний досвід, але за основними своїми характеристиками (ідеологічними, політичними і соціальними орієнтирами, правовому фундаменту, основам організації) є якісно новою.

Така система у більшій мірі повинна враховувати економічну, соціально-культурну, конфесійну, географічну та іншу неоднорідність країни, її унітарний устрій. Про важливість

вибудовування системи протидії наркозлочинності на нових підходах та із застосуванням нової методології заявили 87 % з майже тисячі опитаних поліцейських, вчених, викладачів юридичних ВНЗ з 8 областей України.

Не менш актуальними є питання організації проведення комплексних фундаментальних досліджень проблем наркозлочинності і наркотизму, що виходять за рамки вузьковідомчих і таких, що не мають позитивної віддачі в силу відірваності від інших дисциплін. Такі дослідження можуть проводити лише потужні наукові колективи із залученням інших вчених і практиків. Так, за даними Національної академії правових наук України у 2016 році кожна четверта кваліфікована наукова розробка з кримінологічної тематики виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ. Зокрема: кожна п'ята методична розробка і монографія, кожна третя кандидатська або докторська дисертація, кожна шоста стаття або виступ на конференції [2, с. 23–39].

Причому доцільно провести свого роду інвентаризацію вже наявних вітчизняних (а за можливості і закордонних) результатів проведених досліджень, готових, впроваджених і не впроваджених розробок, програм, методик, рекомендацій, передових технологій, технічного обладнання, методів впровадження наукових досягнень у сферу практичної протидії наркозлочинності і створити на цій базі інформаційні банки, залучаючи до цієї роботи вчених, фахівців і творчі колективи.

Зосередження результатів зусиль різних вчених і практиків дозволило б не поспішати зі створенням нових творчих колективів, а заздалегідь звернутися в банк готових розробок за потрібною інформацією, дізнатися, де вона знаходиться, хто її автор, і оцінити, чи не простіше скористатись нею, ніж проводити дослідження заново. Такий підхід був би вельми вигідним і для тих, чия праця залишається поки не затребуваною, і для тих, хто терміново потребує застосування наукових методів. Крім того, це прискорило б вирішення низки проблем, пов'язаних з наркотиками, за рахунок скорочення часу для проведення наукових досліджень і, в кінцевому підсумку, зменшило б неминучі матеріальні витрати.

З огляду на стан наркотичної ситуації в країні в цілому і в конкретних регіонах, основними цілями антинаркотичної політики повинні стати:

- загальна антинаркотична освіта і виховання зростаючого покоління, формування антинаркотичної громадської думки;
- послідовні заходи щодо скорочення вживання наркотиків населенням, залученим в цей процес, при повній державній підтримці лікування і реабілітації;
- попередження і усунення соціально-негативних, включаючи кримінальні, наслідків вживання наркотиків серед населення;
- забезпечення захисту інтересів громадян, суспільства і держави як від процесу наркотизації, так і від його наслідків;
- здійснення захисту здоров'я населення, особливо молоді, запобігання погіршення генофонду нації, стабілізація і поліпшення соціально-демографічної ситуації.

Перераховані вище основні напрямки антинаркотичної політики, на нашу думку, є більш перспективними, у порівнянні з каральними, оскільки пов'язані з освітнім, виховним впливом, спрямованим на переконання певних категорій осіб.

Таким чином, протидія наркозлочинності, як системна реакція суспільства і держави на поширення наркоманії, наркотизацію населення, зростання кількості наркозлочинів, може бути вибудована тільки на основі науково розробленої, матеріально забезпеченої антинаркотичної програми, що включає систему заходів політичного, соціального, економічного, виховного, освітнього, ідеологічного, медичного, морально-психологічного, правового та іншого характеру. Причому ці заходи повинні, на нашу думку, здійснюватися не окремо, а інтегровано з іншими профілактичними заходами в рамках державної кримінально-правової політики у галузі боротьби зі злочинністю в цілому та її найбільш небезпечними проявами (наркозлочинністю, організованою злочинністю, тероризмом та ін.).

Список бібліографічних посилань

1. Бесчастний В. М. Кримінологічне забезпечення протидії злочинності в Україні : монографія. Харків : В справі, 2017. 360 с.
2. Інформаційний бюлетень / Нац. акад. прав. наук України, Від-ня кримін.-прав. наук ; Координац. бюро з проблем кримінології. 2017. № 18. 99 с.

Одержано 10.11.2017